Bevindingen en aanbevelingen

Benut het lokale netwerk van de Participatiecoalitie

Al ruim zeven jaar zitten lokale vertegenwoordigers en buurtbegeleiders van de Participatiecoalitie, bestaande uit Buurkracht, Energie Samen, klimaatstichting HIER, LSA Bewoners en de Natuur- en Milieufederaties, in de haarvaten van de energietransitie. Zij schuiven net zo gemakkelijk aan bij bewoners aan de keukentafel als bij ambtenaren, volksvertegenwoordigers en bestuurders aan de vergadertafel.

De diversiteit van hun werkzaamheden weerspiegelt de veelzijdigheid van de energietransitie. Door hun positie zijn zij goed in staat te signaleren waar knelpunten zitten en waar opwekprojecten vastlopen, of waar bewoners twijfelen en vervolgens afhaken.

Wat duidelijk naar voren komt, is dat de energietransitie alleen succesvol kan zijn wanneer deze is geworteld in lokale gemeenschappen. Het is daarbij essentieel om te investeren in gemeenschapskracht als fundament voor de energietransitie.

We verzamelden de belangrijkste signalen uit het werkveld en geven daarbij direct een aantal aanbevelingen. Deze bieden handvatten om de komende periode met meer richting en slagkracht aan de opgave te werken. De omstandigheden vragen om extra aandacht en daadkracht. De inzichten die we ophaalden, bieden dan ook kansen voor de ontwikkeling van landelijk en lokaal beleid.

Signalen uit het werkveld

Landelijk delen zowel de initiatieven die werken aan de verduurzaming van de gebouwde omgeving, als de lokale vertegenwoordigers die betrokken zijn bij de ontwikkeling van nieuwe opwekcapaciteit op land, de volgende signalen.

De behoefte aan een sterke en doortastende centrale overheid

Hoewel de regio's onderling sterk verschillen, is er één signaal dat breed gedeeld wordt: de behoefte aan een centrale overheid die één helder en consistent verhaal vertelt over de energietransitie. Dit signaal komt zowel van lokale initiatieven die willen doorpakken, als van wethouders, gedeputeerden en (gemeente)ambtenaren.

Het is lastig om lokaal voort te bouwen als de landelijke koers om de vier jaar verschuift. Wanneer gemeente, provincie en ministeries niet aan dezelfde doelen werken of niet hetzelfde verhaal vertellen, raken inwoners het spoor bijster en verliezen lokale trekkers hun houvast. Dit leidt er onder andere toe dat gemeenten voortdurend bezig zijn met het maken van (nieuwe) plannen in plaats van deze uit te voeren.

Het belang van eenduidig beleid en regelgeving

Onzekerheid over beleid en regelgeving vormde de afgelopen jaren een belangrijke belemmering. Wisselende subsidies, onduidelijkheid over toekomstige maatregelen en complexe vergunningstrajecten zorgen voor uitstelgedrag en maken opschalen lastig.

Het subsidiestelsel is versnipperd en gemeenten interpreteren aanbestedingsrichtlijnen elk op hun eigen manier. Dit leidt tot verschillend lokaal beleid, waarbij wat in de ene gemeente mogelijk is, elders op drempels stuit. Voor lokale initiatieven is dit een serieuze belemmering. Daar komt bij dat structurele, meerjarige financiering en professionele begeleiding ontbreken, terwijl opwek- en verduurzamingstrajecten met bewoners een langjarige samenwerking vereisen.

Netcongestie als knelpunt voor opwekprojecten

Een knelpunt dat specifiek van toepassing is op opwekprojecten, is nettoegang. Dat nettoegang niet altijd lukt, is deels een technische realiteit en deels een procedureel knelpunt in de samenwerking met de netbeheerder. Netcapaciteit voor coöperaties wordt vaak ten onrechte geweigerd; er wordt te weinig meegewerkt aan congestiebeperkende maatregelen, en coöperaties moeten gemiddeld 100.000 euro aanbetalen om überhaupt op een wachtrij te komen, zonder garantie op daadwerkelijke netaansluiting.

Gelukkig staan netbeheerders steeds meer open voor het verkennen van congestiemaatregelen en alternatieve contractvormen. Op deze manier ontstaat langzaam handelingsperspectief voor enkele coöperaties. Ook voor bewoners kan het een drijfveer zijn om (samen) aan de slag te gaan.

Een haalbare en betaalbare energietransitie voor iedereen

Een ander belangrijk aandachtspunt is inclusiviteit. Groepen zoals huurders, ouderen, bewoners van multiculturele wijken en huishoudens met een lager inkomen worden nog onvoldoende bereikt en ondersteund.

Voor hen zijn extra maatregelen nodig, zoals ontzorging, aangepaste financiering en gerichte communicatie. Bij deze doelgroepen blijkt bovendien dat het opbouwen van vertrouwen een noodzakelijke eerste stap is om bewoners in actie te laten komen.

De belangrijkste aanbevelingen

De energietransitie kan alleen succesvol zijn wanneer deze geworteld is in lokale gemeenschappen. Een puur technische of top-down benadering is onvoldoende: vertrouwen, sociale samenhang en praktische ondersteuning zijn minstens zo bepalend voor succes. Door te investeren in vertrouwen, samenwerking en lokale kracht kan de energietransitie niet alleen versnellen, maar worden ook de middengroepen en meer complexe groepen beter bereikt. Dit levert bovendien breder maatschappelijk rendement op.

Investeer in gemeenschapskracht

In de buurten zit de uitvoeringskracht van de energietransitie: isoleren, opwek en gebruik op elkaar afstemmen, en energie delen. Investeren in gemeenschapskracht versterkt niet alleen de energietransitie, maar ook de weerbaarheid van wijken in geval van energie- of andere crises. Dit vraagt om ruimte voor bewonersinitiatieven en energiegemeenschappen als volwaardige partners, in plaats van de traditionele participatierol (meedenken, meedoen) waarin de huidige beleidspraktijk vaak blijft steken. De systeemopgave vraagt om lokaal eigenaarschap en uitvoeringskracht.

Zorg voor sterk en stabiel beleid

Wisselingen in koers ondermijnen het vertrouwen en de inzet van bewoners die vaak jarenlang investeren in hun initiatief. Kies voor een stabiele en voorspelbare koers waarbij de transitie naar duurzame energie glashelder is. Daarnaast zijn heldere afwegingskaders nodig om zorgen van bewoners serieus te nemen en ruimte te geven voor experiment en maatwerk. Een duidelijke landelijke koers is noodzakelijk om de energietransitie op lokaal niveau te versnellen.

Maak het simpel, houd het duidelijk

Vereenvoudiging van regelgeving en subsidiestelsels is nodig, zodat initiatieven makkelijker kunnen opschalen. Gestandaardiseerde vergunningen, duidelijke kaders en minder administratieve lasten helpen hierbij.

Bied structurele ondersteuning voor lokale initiatieven

Structurele ondersteuning, begeleiding én financiering, van initiatieven, energiegemeenschappen en lokale vertegenwoordigers is cruciaal. Alleen zo krijgen hun inspanningen ook daadwerkelijk de ruimte om resultaat op te leveren.

Meer informatie en concrete handvatten

departicipatiecoalitie.nl

info@participatiecoalitie.nl

energie samen · buurkracht. · hier · LSA bewoners · de natuur en milieufederaties

Participatiecoalitie